

**Aanvulling op de Gebiedsvisie
geurhinder en veehouderij gemeente Venray**

Aanvaardbaar woon- en leefklimaat

16 juni 2011

Samenvatting

Op 15 februari 2011 heeft het college besloten een traject te starten ten behoeve van de aanpassing van de geurverordening in verband met de grenswijziging en jurisprudentie. Ten tijde van de vaststelling van de geurverordening in de gemeente Venray (25 maart 2008), maar ook nog enige tijd daarna, was het gangbare jurisprudentie dat er bij bouwen binnen een geurcontour geen sprake was van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat. Inmiddels is de rechtspraak op dit punt gewijzigd. De Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State ziet de geurcontour niet langer als keiharde grens. De gemeenteraad dient nu zelf vast te stellen wat zij als een aanvaardbaar woon- en leefklimaat beschouwd. Bij besluitvorming omtrent een ruimtelijk plan moet worden bepaald of sprake is van een goede ruimtelijke ordening. Hierbij wordt onder meer beoordeeld of sprake is van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat.

In de gebiedsvisie behorende bij de geurverordening is geen specifieke definitie of uitwerking opgenomen van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat. Wél is aangegeven dat de afwijkende normering uit de geurverordening niet mag leiden tot een verslechtering van het woon- en leefklimaat. Bij het opstellen van deze aanvulling op de gebiedsvisie en het vastleggen van het aanvaardbaar woon- en leefklimaat heeft de Handreiking bij de Wet geurhinder en veehouderij (Infomil 2007) als basis gediend. De Raad van State heeft toegestaan dat bij de beoordeling van het geurhinderaspect in het kader van het woon- en leefklimaat deze handreiking wordt gevolgd.

Bij het vastleggen van het aanvaardbaar woon- en leefklimaat is rekening gehouden met het feit dat Venray een gemeente is met een groot aantal intensieve veehouderijen. In het **buitengebied** van Venray zijn zo'n 450 veehouderijen gelegen. Gelet op het grote aantal veehouderijen dat hier van oudsher gelegen is, het belang van de veehouderij voor de economie van de streek en de sterke binding die de inwoners hebben met de intensieve veehouderij, wordt een matig woon- en leefklimaat in het buitengebied acceptabel gevonden. Matig leidt tot een maximaal hinderpercentage van 20 %.

Van oudsher liggen de veehouderijen relatief dicht bij de kerkdorpen. **Ysselsteyn, Merselo, Castenray, Heide, Leunen, Oirlo, Vredepeel en Veulen** zijn aan te merken als typische agrarische kernen, nauw omsloten door intensieve veehouderijen. De gemiddelde achtergrondbelasting in deze kernen varieert van redelijk goed tot matig. Hierbij dient opgemerkt te worden dat sprake is van een 'gemiddelde' achtergrondbelasting. Daar waar de gemiddelde achtergrond belasting voor een bepaalde kern redelijk goed of matig is kan hij op bepaalde plaatsen, in diezelfde kern, lager of hoger zijn. Gelet op de aard en de kenmerken van de kernen Ysselsteyn, Merselo, Castenray, Heide, Leunen, Oirlo, Vredepeel en Veulen wordt een matig woon- en leefklimaat aanvaardbaar geacht. Matig leidt tot een hinderpercentage van 20 %. Bijkomstig voordeel is dat op plaatsen in deze kernen waar sprake is van een matig woon- en leefklimaat, ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk zijn.

In **Oostrum, Geijsteren, Smakt, Blitterswijck en Wanssum** ligt het accent op andere economische activiteiten. Ook **Venray** zelf wordt niet gekenmerkt door agrarische activiteiten. De gemiddelde achtergrondbelasting van deze kernen varieert van goed tot redelijk goed. Hierbij dient opgemerkt te worden dat sprake is van een 'gemiddelde' achtergrondbelasting. Daar waar de gemiddelde achtergrondbelasting voor een bepaalde kern goed is kan hij op bepaalde plaatsen, in diezelfde kern, lager of hoger zijn. Omdat de kernen **Venray, Oostrum, Smakt, Geijsteren, Blitterswijck, Wanssum**, minder verweven zijn met de intensieve veehouderij wordt een redelijk goed woon- en leefklimaat aanvaardbaar geacht. Een redelijk goed woon- en leefklimaat leidt tot maximaal 15 procent gehinderden. Ook hier is het bijkomend voordeel dat op plaatsen in deze kernen waar sprake is van een redelijk goed woon- en leefklimaat ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk blijven.

De zoekgebieden woningbouw zijn veelal gelegen aan de randen van de kernen en vormen de overgang naar het buitengebied. In de **zoekgebieden woningbouw** varieert de gemiddelde achtergrondbelasting zodanig dat van een redelijk goed tot een matig woon- en leefklimaat kan worden gesproken. Gelet op de ligging van de zoekgebieden in een overgangszone van bebouwde kom naar buitengebied, wordt in deze gebieden een matig leefklimaat aanvaardbaar geacht.

Gelet op de specifieke aard van de gebieden het '**vakantiepark de Witte Vennen**' en de '**clustering TBS/Pascalis/Dichterbij**' wordt een redelijk goed woon- en leefklimaat aanvaardbaar gevonden.

Op **bedrijfsterreinen** wordt overwegend gewerkt en bijna niet gewoond. Vanwege de bijzondere aard van deze gebieden wordt een matig woon en leefklimaat aanvaardbaar geacht.

In de navolgende tabel is het aanvaardbaar woon- en leefklimaat als samenvatting weergegeven. Met de waardering van het leefklimaat zijn ook de bijbehorende achtergrond- en voorgrondbelasting aangegeven. Deze tabel wordt gebruikt bij de beoordeling van ruimtelijke plannen voor het aspect aanvaardbaar woon- en leefklimaat.

Tabel ; maximale waarde voor- en achtergrondbelasting waarbij nog sprake is van aanvaardbaar woon- en leefklimaat.

Gebied	Gemiddelde achtergrond belasting (ouE /m ³)	Maximaal [%] geur gehinderden	Leefklimaat	Maximale achtergrondbelasting	Maximale voorgrond belasting (ouE /m ³)
Bestaande woongebieden Venray, Oostrum, Smakt, Geysteren, Blitterswijck en Wanssum	7 - 13	15	Redelijk goed	13	6,5
Bestaande woongebieden Ysselsteyn, Veulen Castenray, Oirlo, Leunen, Heide en Merselo	13-20	20	Matig	20	6,5
Zoekgebied woningbouw Wanssum	13-20	20	Matig	13	7
Overige zoekgebieden woningbouw en bedrijventerreinen	13-20	20	Matig	20	8
vakantiepark de Witte Vennen' en de 'clustering TBS/Pascalis/Dichterbij'	7 - 13	15	Redelijk goed		
Buitengebied	13 - 20	20	Matig	20	14

1.1 Inleiding

Op 15 februari 2011 is een evaluatie van de verordening geurhinder en veehouderij ter kennisname, aan het college van Venray aangeboden. Daarnaast heeft het college besloten een traject te starten ten behoeve van de aanpassing van de geurverordening in verband met de grenswijziging en jurisprudentie. Deze aanvulling op de gebiedsvisie geeft invulling aan het laatste onderdeel. Aanpassing van de geurverordening in verband met jurisprudentie heeft te maken met veranderende inzichten ten aanzien van de beoordeling van ruimtelijke ontwikkelingen op geuraspecten.

Bij ruimtelijke ontwikkelingen ten behoeve van wonen, werken en recreëren moet door de gemeente onder andere worden beoordeeld of sprake is van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat. Bij deze beoordeling wordt gekeken naar verschillende milieuaspecten zoals geur, geluid en fijn stof. Deze aanvulling op de gebiedsvisie beperkt zich tot de beoordeling van de geurhinder van veehouderijen, als onderdeel van de beoordeling of sprake is van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat. In deze aanvulling wordt daarvoor een handreiking gegeven.

De ruimtelijke plannen in Venray worden na vaststelling van deze aanvulling op de gebiedsvisie getoetst op de wijze zoals in hoofdstuk 5 is weergegeven

1.2 Aanleiding

Ten tijde van de vaststelling van de geurverordening in de gemeente Venray¹, maar ook nog enige tijd daarna, was het bestendige jurisprudentie dat er bij bouwen binnen een geurcontour geen sprake was van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat. Inmiddels is de rechtspraak op dit punt gewijzigd. De Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State ziet de geurcontour niet langer als keiharde grens. De huidige jurisprudentie laat enerzijds ruimte voor het bouwen van geurgevoelige objecten in een geurcontour en maakt anderzijds duidelijk dat het feit dat een geurgevoelig object buiten een geurcontour is gelegen, niet zonder meer met zich brengt dat van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat kan worden gesproken. In de rapportage 'Ontwikkeling geurbelasting door veehouderijen periode 2009-2010', die door Arcadis, in opdracht van de gemeente Venray is opgesteld, is dan ook aanbevolen duidelijk vast te stellen wat wordt verstaan onder een aanvaardbaar woon- en leefklimaat als gevolg van geurhinder, in de gemeente Venray. Dit advies is door het college van de gemeente Venray overgenomen (zie inleiding).

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt een korte terugblik gegeven op de inwerkingtreding van de Wet geurhinder en veehouderij. Daarnaast wordt ingegaan op de geurverordening en de gebiedsvisie van de gemeente Venray. Ook wordt ingegaan op de consequenties van voornoemde wet, voor de totstandkoming van ruimtelijke plannen. Het gaat hierbij om de zogenaamde 'omgekeerde werking' van geurnormen. In hoofdstuk 3 wordt aangegeven hoe de geurbelasting zich in de gemeente Venray ontwikkeld heeft, na de vaststelling van de geurverordening op 25 maart 2008. In hoofdstuk 4 wordt aangegeven wat de gewenste milieukwaliteit is met betrekking tot geurbelasting in de gemeente Venray. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt naar de verschillende deelgebieden. In hoofdstuk 5 wordt tot slot aangegeven op welke wijze geurhinder beoordeeld moet worden in het kader van de beoordeling van het woon en leefklimaat ten aanzien van ruimtelijke plannen. In de bijlagen zijn 4 tabellen opgenomen met achtergrondinformatie.

¹ De geurverordening is op 25 maart 2008 door de raad van Venray vastgesteld.

2. Wet geurhinder en veehouderij

2.1. Inleiding

Per 1 januari 2007 is de Wet geurhinder en veehouderij (Wgv) in werking getreden. De Wgv beschermt geurgevoelige objecten, zoals woningen, tegen geurhinder uit veehouderijen. De wet maakt onderscheid tussen dieren waarvoor een geur emissiefactor is vastgesteld en dieren waarvoor een minimale afstand tussen dierenverblijf en geurgevoelig object is vastgelegd. Een aanvraag om een omgevingsvergunning (voor de activiteit milieu) van een veehouderij, wordt getoetst aan deze normen of vaste afstanden. Afhankelijk van de uitkomst wordt de vergunning verleend dan wel geweigerd.

Gemeenten mogen van de wettelijke normen en vastgestelde afstanden afwijken binnen een in de wet vastgelegde bandbreedte. Dergelijke afwijkende normen gelden alleen in daarbij aangewezen gebieden. Aldus kan door gemeenten gebiedsgericht geurbeleid worden gevoerd. Wil de gemeente hiervan gebruik maken dan moet voor het betreffende gebied de gewenste ruimtelijke ontwikkeling in een gebiedsvisie worden vastgelegd die door de raad is vastgesteld. De afwijkende normen moeten in een geurverordening worden opgenomen.

2.2 Geurverordening en gebiedsvisie, gemeente Venray

De gemeenteraad van Venray heeft op 25 maart 2008 de Verordening geurhinder en veehouderij gemeente Venray (hierna: geurverordening) met de bijbehorende gebiedsvisie vastgesteld. Met het vaststellen van de verordening is er voor gekozen om voor de onderstaande gebieden een afwijkende norm te hanteren van $8 \text{ ou}_e/\text{m}^3$. De norm is voor onderstaande gebieden aangepast om ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk te maken.

- zoekgebieden woningbouw;
- bijzondere gebieden (vakantiepark de witte Vennen, clustering TBS/Pascalis/Dichterbij);
- bedrijfsterreinen.

Deze gebieden zijn aangeduid op een bij de verordening behorende kaart. Voor de overige gebieden gelden de normen zoals zij in de Wet geurhinder en veehouderij zijn opgenomen.

In de gebiedsvisie staat niet alleen de gewenste ruimtelijke ontwikkeling maar ook de onderbouwing van de afwijkende geurnormen zoals in de geurverordening opgenomen. In de gebiedsvisie van de gemeente Venray is geen specifieke definitie of uitwerking opgenomen van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat. Wél is aangegeven dat de gewijzigde normering niet mag leiden tot een verslechtering van het leefklimaat.

In 2009 is de eerste wijziging van de geurverordening vastgesteld. Enerzijds betroffen de wijzigingen een aanvulling op de gebiedsvisie waarin de onderbouwing van de gewijzigde normen verder is uitgewerkt. Anderzijds is de verordening aangepast in die zin dat voor een viertal individuele locaties de geurnorm gewijzigd is.

In de voormalige gemeente Meerlo-Wanssum is op 26 mei 2008 de geurverordening vastgesteld. Ook hier zijn, om woningbouw mogelijk te maken, afwijkende normen vastgesteld voor enkele gebieden. Beide geurverordeningen worden in 2011 samengevoegd tot een verordening waarbij de uitgangspunten ongewijzigd blijven.

Tabel 1 normen geurverordening gemeente Venray

Gebieden	Norm
Zoekgebieden woningbouw	8 ou _E /m ³
vakantiepark de Witte Vennen, clustering TBS/Pascalis/Dichterbij	8 ou _E /m ³
Bedrijfsterreinen	8 ou _E /m ³
Plangebied Burgemeester Ponjeestraat in Wanssum	7 ou _E /m ³
Voor de bestaande woongebieden in Wanssum	2,5 ou _E /m ³
Voor de bestaande woongebieden van Venray, Leunen, Smakt, Vredepeel, Ysselsteyn, Oostrum, Merselo, Castenray, Oirlo, Veulen, Blitterswijck en Geijsteren.	3 ou _E /m ³
Buitengebied	14 ou _E /m ³

2.3 De omgekeerde werking

Als een veehouderij zich ergens wil vestigen of wil uitbreiden dan dient hij een aanvraag om een omgevingsvergunning (voor de activiteit milieu) bij het bevoegd gezag in te dienen. De aanvraag wordt dan getoetst aan de normen van de Wgv (en de verordening). Daarbij gaat het om de geurbelasting van een bestaand geurgevoelig object als gevolg van de veehouderij. Dit heet ook wel de 'directe werking' of 'directe norm'.

Indirect heeft de Wgv en veehouderij óók consequenties voor de totstandkoming van nieuwe ruimtelijke plannen. De geurbelasting van veehouderijen is immers van invloed op het woon- en leefklimaat in de gehele gemeente Venray. Daarmee is geurhinder van veehouderijen een belangrijk beoordelingsaspect bij ruimtelijke plannen. De doorwerking van de geurregelgeving naar de ruimtelijke ordening wordt ook wel aangeduid met de term 'omgekeerde werking'. Het bevoegd gezag moet bij de beoordeling van ruimtelijke plannen voorkomen dat mensen worden blootgesteld aan overmatige geurhinder. De ruimtelijke plannen betreffen met name bestemmingsplannen voor woningbouw, maar ook initiatieven voor woningsplitsing of bedrijfsgebouwen.

Bij besluitvorming omtrent (wijziging van) een ruimtelijk plan moet worden bepaald of sprake is van een goede ruimtelijke ordening en of het plan niet in strijd is met het ruimtelijke ordeningsrecht. Ten behoeve van een zorgvuldige besluitvorming moet worden nagegaan of een partij onevenredig in haar belangen wordt geschaad. Er zijn meestal twee relevante partijen met eigen belangen:

- de veehouderij heeft haar belangen: voortzetting van de bestaande bedrijfsactiviteiten en het realiseren van toekomstplannen. De belangen van de veehouderij kunnen worden geschaad als door de bouw van geurgevoelige objecten het bedrijf zijn plannen niet meer kan uitvoeren. Door te bouwen binnen de geurcontour van een veehouderij wordt de veehouderij mogelijk "op slot" gezet.
- de toekomstige bewoner of gebruiker heeft belang bij een aanvaardbaar woon- en leefklimaat.

In het kader van de 'omgekeerde werking' moet rekening worden gehouden met beide belangen.

Overeenkomstig vaste jurisprudentie van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: ABRvS), mochten er zich, in het kader van de beoordeling van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat, geen geurgevoelige objecten binnen de geurcontour van een agrarisch bedrijf bevinden. Dit enerzijds om te voorkomen dat ter plaatse een slecht woon- en leefklimaat zou ontstaan en anderzijds om te voorkomen dat de continuïteit van de veehouderij in gevaar zou komen. Aanvankelijk is deze jurisprudentie na de inwerkingtreding van de Wet geurhinder en veehouderij gecontinueerd (ABRvS nr. 200705538/1 van 16 juli 2008).

Inmiddels zijn in 2009 en 2010 een aantal nieuwe richtinggevende uitspraken van de ABRvS over de omgekeerde werking en de Wet geurhinder en veehouderij gepubliceerd. De ABRvS ziet de geurcontour niet meer als een harde grens. Anders dan voorheen volgt uit de overschrijding van de geurnorm ter plaatse van een (geprojecteerd) geurgevoelig object niet langer dat automatisch sprake is van een onaanvaardbaar woon- en leefklimaat. Ook betekent het bouwen buiten de geurcontour van een veehouderij niet zonder meer dat kan worden uitgegaan van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat.

Waar het om gaat is of, daargelaten de norm, een aanvaardbaar woon- en leefklimaat kan worden gerealiseerd. Bouwen binnen geurcontouren is dus mogelijk als een aanvaardbaar woon- en leefklimaat kan worden gerealiseerd en dit voldoende inzichtelijk wordt gemaakt. Wanneer is echter sprake van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat nu de ABRvS de geurcontour niet langer als harde grens ziet? Uit de huidige jurisprudentie blijkt dat de gemeenteraad gemotiveerd moet vaststellen wat zij beschouwt als een goed woon- en leefklimaat. Om te kunnen bepalen of in een specifiek geval sprake is van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat is het gewenst dat de toelaatbare voorgrond- (*) en achtergrondbelasting (**) worden vastgesteld. Overigens is bij veehouderijen met vaste afstanden geen beoordeling van het leefklimaat te maken omdat hiervoor geen geurfactoren zijn vastgesteld waarmee de voorgrond en de achtergrondbelasting kan worden berekend. Daarom zijn nieuwe initiatieven binnen de vaste afstanden in beginsel uitgesloten.

* Voorgrondbelasting:

Geurbelasting van die veehouderij welke de meeste geur bij het geurgevoelige object veroorzaakt, hetzij omdat het een grote veehouderij betreft, hetzij omdat de veehouderij dicht bij het geurgevoelige object is gelegen. De voorgrondbelasting is van belang voor het bepalen van de verwachte geurhinder omdat uit onderzoek is gebleken dat de geurhinder als gevolg van de voorgrondbelasting hoger is dan als gevolg van de achtergrondbelasting, bij gelijke belastingen.

** Achtergrondbelasting:

De gezamenlijke geurbelasting als gevolg van een veelheid aan veehouderijen in de omgeving van een geurgevoelig object.

Uit jurisprudentie blijkt dat door de Afdeling de volgende overwegingen worden gemaakt bij de beoordeling van ruimtelijke plannen;

- Beschrijving van het bouwplan: wat wordt er gebouwd;
- Ligging van het plan: wel of geen concentratiegebied, bebouwde kom of buitengebied;
- Verordening: welke normen zijn vastgelegd;
- De gebiedsvisie: is in de gebiedsvisie de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van het gebied beschreven en gekoppeld aan een beoordeling van het plangebied en wat zijn de uitgangspunten van de gebiedsvisie;
- Zijn er wel of geen geurgevoelige objecten uit het plan, gelegen in de geurcontour;
- In beeld brengen van de voor en achtergrondbelasting;
- Welk hinderpercentage correspondeert met de voor- en achtergrondbelasting;
- Welke milieukwaliteit correspondeert met het hinderpercentage;
- Wat is volgens de raad een acceptabel hinderniveau;
- Heeft de raad kunnen concluderen dat sprake is van een goed woon- en leefklimaat, gelet op de voor- en achtergrondbelasting;
- Leidt het plan tot een beperking van de uitbreidingsmogelijkheden van een veehouderij.

Belangrijk is nog te vermelden dat de ABRvS heeft toegestaan dat bij de beoordeling van het geurhinderaspect in het kader van het woon- en leefklimaat de Handreiking bij de Wet geurhinder en veehouderij (Infomil 2007) wordt gevolgd (zie ABRvS nr. 200900801/1/R3 van 11 december 2008). De handreiking geeft een invulling en toelichting hoe kan worden omgegaan met de beoordeling van het woon- en leefklimaat. Deze handreiking heeft dan ook als basis gediend voor het opstellen van hoofdstuk 4 van deze notitie. Bij de beoordeling van het woon- en leefklimaat zijn zowel de voorgrond - als de achtergrondbelasting van belang.

3. Ontwikkeling geurbelasting gemeente Venray

In de regio Noord en Midden Limburg bevindt zich een sterke concentratie aan intensieve veehouderijen. Dit heeft gevolgen voor de geurbelasting in het gebied en daarmee voor het plaatselijke leefmilieu. Bij de totstandkoming van de gebiedsvisie (2007) is voor het eerst de achtergrondbelasting ten aanzien van geur in de gemeente Venray berekend.

In de gebiedsvisie is aangegeven dat voor geurgevoelige objecten binnen de bebouwde kom wordt gestreefd naar een zeer goed tot redelijk goed leefklimaat. Voor geurgevoelige objecten buiten de bebouwde kom wordt gestreefd naar minimaal een redelijk goed leefklimaat.

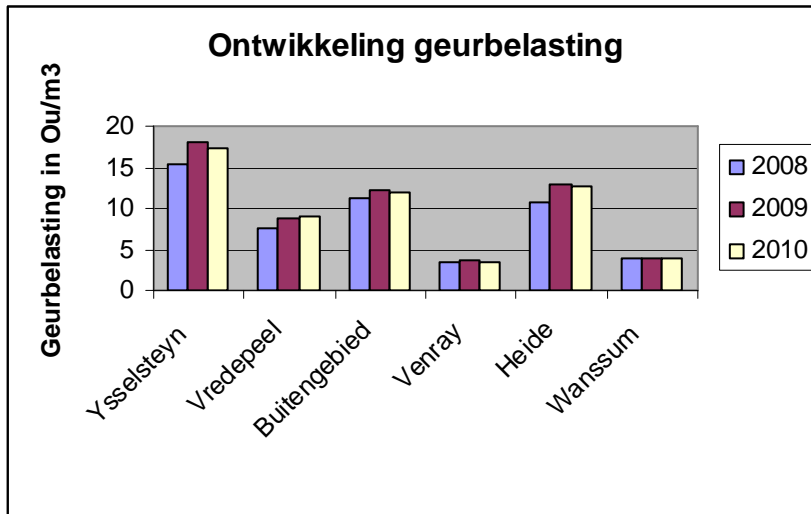
In de gebiedsvisie is geconstateerd dat in Venray niet overal aan de hiervoor genoemde streefwaarden wordt voldaan. Voor circa 750 woningen in de gemeente Venray kan het leefklimaat op basis van de achtergrondbelasting als matig worden aangeduid en voor circa 225 woningen als slecht. Vooral in het buitengebied en in de kern Ysselsteyn zijn veel geurgevoelige objecten gelegen waar de achtergrondbelasting hoger is dan de waarden waar in de gebiedsvisie naar wordt gestreefd. Ook in de kernen Castenray, Heide, Leunen, Merselo en Oirlo zijn er geurgevoelige objecten met een hogere geurbelasting dan de streefwaarde.

Op basis van de gebiedsvisie zijn in de geurverordening afwijkende normen opgenomen om gewenste ruimtelijke spreiding van veehouderijen en ontwikkelingskansen van nieuwe woon- en werkgebieden in en rondom de kernen mogelijk te maken. Hierbij was het streven om de kans op geurhinder ten opzichte van de bestaande situatie niet te laten toenemen.

In de gebiedsvisie is aangegeven dat het wenselijk is om elke twee jaar de geurbelasting te monitoren. In 2009 en 2010 is de geurbelasting opnieuw berekend.

De geurbelasting wordt berekend op basis van gegevens uit de milieuvergunningen die de gemeente Venray heeft verstrekt en provinciale gegevensbestanden over de vergunde rechten van veehouderijen in omliggende gemeenten. Hieruit blijkt dat in de periode januari 2008 tot februari 2009 de gemiddelde geurbelasting is toegenomen. Dit is waarschijnlijk te verklaren door de vele vergunningaanvragen die zijn ingediend juist voor het inwerkingtreden van de Wgv (1 januari 2007). In de periode februari 2009 tot december 2010 is de gemiddelde achtergrondbelasting gedaald. Op een aantal plaatsen is echter de achtergrondbelasting nog enigszins verhoogd ten opzichte van de achtergrondbelasting ten tijde van het opstellen van de gebiedsvisie in 2007 (zie in de navolgende tabel de kernen Ysselsteyn, Vredepeel, Heide en buitengebied). Voor een totaal overzicht van alle kerkdorpen wordt verwezen naar de bijlage.

Tabel 2 Ontwikkeling gemiddelde geurbelasting 2008 tot en met 2010

Verder blijkt uit de rapportage van de achtergrondbelasting dat het aantal geurgevoelige objecten in gebieden die een redelijk goed, goed tot zeer goed leefklimaat hebben is afgenomen met 109. Het aantal geurgevoelige objecten in gebieden die een matig, tamelijk slecht, zeer slecht tot extreem slecht is toegenomen met 109.

4. Beoordeling aanvaardbaar woon- en leefklimaat

4.1 Inleiding

Zoals in de inleiding reeds is aangegeven biedt deze aanvulling op de gebiedsvisie een handreiking voor de wijze waarop in de gemeente Venray een beoordeling van het aanvaardbaar woon- en leefklimaat wordt gemaakt, ten aanzien van geurhinder. De handreiking is noodzakelijk in verband met gewijzigde inzichten ten aanzien van de beoordeling van ruimtelijke ontwikkelingen op geuraspecten (zie paragraaf 2.3).

Grondslag voor de beoordeling van het aanvaardbaar woon- en leefklimaat, is de vaststelling van hetgeen door de gemeenteraad als aanvaardbaar wordt beschouwd. Hierbij worden verschillende milieuklassen onderscheiden. Bij het vaststellen van de milieuklasse die als aanvaardbaar wordt beschouwd heeft de gemeenteraad beleidsvrijheid. Alvorens echter een keuze gemaakt kan worden voor een aanvaardbaar woon- en leefklimaat dient er inzicht te zijn in de relatie geurbelasting en geurgehinderden (paragraaf 4.2) en de relatie geurgehinderden en milieuklasse (paragraaf 4.3). In paragraaf 4.4 wordt het aanvaardbare woon- en leefklimaat voor de verschillende deelgebieden in de gemeente Venray vastgelegd. In paragraaf 4.5 wordt ingegaan op de praktijk tot nog toe.

4.2 Relatie geurbelasting en geurgehinderden

Er is sprake van geurhinder als mensen worden blootgesteld aan geur en dat als hinderlijk ervaren. De mate waarin mensen geur als hinderlijk ervaren is afhankelijk van de mate van blootstelling, maar ook van bijvoorbeeld de onaangenaamheid van de geur en de binding die de mensen hebben met het bedrijf dat de geur veroorzaakt. Geurhinder wordt uitgedrukt als percentage. Een geurhinderpercentage van bijvoorbeeld 25% betekent dat 25% van de inwoners 'soms of vaak' last heeft van geur van veehouderijen.

In het 'Geuronderzoek stallen intensieve veehouderij' van PRA Odournet van 2001, is de relatie vastgelegd tussen geurbelasting en hinder. Deze relatie is vastgesteld op basis van circa 2.000 telefonische enquêtes bij omwonenden van varkenshouderijen verspreid over heel Nederland. Tijdens het onderzoek is gebleken dat in gebieden met relatief weinig veehouderijen bij dezelfde geurbelasting meer geurhinder wordt ervaren dan in gebieden met relatief veel veehouderijen. Verder is gebleken dat de geurbelasting van één veehouderij welke de meeste geur bij het geurgevoelige object veroorzaakt (voorgroondbelasting) meer hinder veroorzaakt dan dezelfde geurbelasting afkomstig van een diffuse groep veehouderijen (achtergrondbelasting). Daarmee is de voorgroondbelasting van belang voor het bepalen van de verwachte hinder.

De hinder is gemeten in het buitengebied en in dorpen, niet in stedelijk gebied. Het is denkbaar dat mensen in steden hindergevoeliger zijn voor geur van veehouderijen dan mensen in dorpen en in het buitengebied. In de steden is men immers minder gewend aan deze geur en heeft men doorgaans ook minder binding met de bedrijfstak. In de tabellen in bijlage II wordt de relatie aangegeven tussen de geurbelasting en de geurhinder in concentratiegebieden (gebieden met relatief veel intensieve veehouderijen). Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen de hinder als gevolg van de voorgroondbelasting en de hinder als gevolg van de achtergrondbelasting. Het hoogste geurhinderpercentage (behorende bij de voorgroond- of de achtergrondbelasting) is maatgevend voor de situatie.

4.3. Geurhinder en waardering woon- en leefklimaat

In de handreiking wordt geurhinder afkomstig van veehouderijen vertaald naar een waarde voor het leefklimaat in een gebied. Het RIVM hanteert voor haar milieurapportages en – toekomstverkenningen voor het aspect geurhinder de milieukwaliteitscriteria zoals in de navolgende tabel weergegeven.

Tabel 3 Percentage geurgehinderden en waardering leefklimaat (RIVM-systematiek)

<i>Geurgehinderden [%]</i>	<i>Leefklimaat</i>
<i>< 5</i>	<i>Zeer goed</i>
<i>5 - 10</i>	<i>Goed</i>
<i>10 - 15</i>	<i>Redelijk goed</i>
<i>15 - 20</i>	<i>Matig</i>
<i>20 - 25</i>	<i>Tamelijk slecht</i>
<i>25 - 30</i>	<i>Slecht</i>
<i>30 - 35</i>	<i>Zeer slecht</i>
<i>> 35</i>	<i>Extreem slecht</i>

In de navolgende tabel is de relatie geurbelasting-geurgehinderden voor zowel de achtergrondbelasting als de voorgrondbelasting, samengevoegd met de relatie geurgehinderden en leefklimaat.

Tabel 4 relatie geurbelasting-geurgehinderden en leefklimaat

<i>Voorgrond belasting (OU_E/m³)</i>	<i>Achtergrond belasting (OU_E/m³)</i>	<i>Geurgehinderden [%]</i>	<i>Leefklimaat</i>
<i>< 1,5</i>	<i>< 3</i>	<i>< 5</i>	<i>Zeer goed</i>
<i>1,5 - 3,5</i>	<i>3 - 7</i>	<i>5 - 10</i>	<i>Goed</i>
<i>3,5 - 6,5</i>	<i>7 - 13</i>	<i>10 - 15</i>	<i>Redelijk goed</i>
<i>6,5 - 10</i>	<i>13 - 20</i>	<i>15 - 20</i>	<i>Matig</i>
<i>10 - 14</i>	<i>20 - 28</i>	<i>20 - 25</i>	<i>Tamelijk slecht</i>
<i>14 - 19</i>	<i>28 - 38</i>	<i>25 - 30</i>	<i>Slecht</i>
<i>19 - 25</i>	<i>38 - 50</i>	<i>30 - 35</i>	<i>Zeer slecht</i>
<i>> 25</i>	<i>> 50</i>	<i>> 35</i>	<i>Extreem slecht</i>

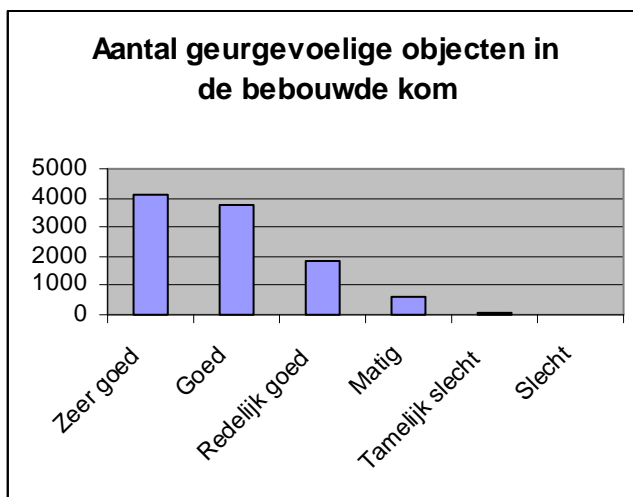
Uit de tabel zijn bij een berekende voorgrond- en achtergrondbelasting de percentages geurgehinderden af te lezen. Het hoogste percentage geurgehinderden is hierbij maatgevend. Bijvoorbeeld bij een voorgrondbelasting van 7 ou_E/m³ (15-20 % geurgehinderden) en een achtergrondbelasting van 8 ou_E/m³ (10-15 % geurgehinderden) is de voorgrondbelasting maatgevend. In dit voorbeeld is sprake van een matig leefklimaat.

4.4 Gewenste milieukwaliteit

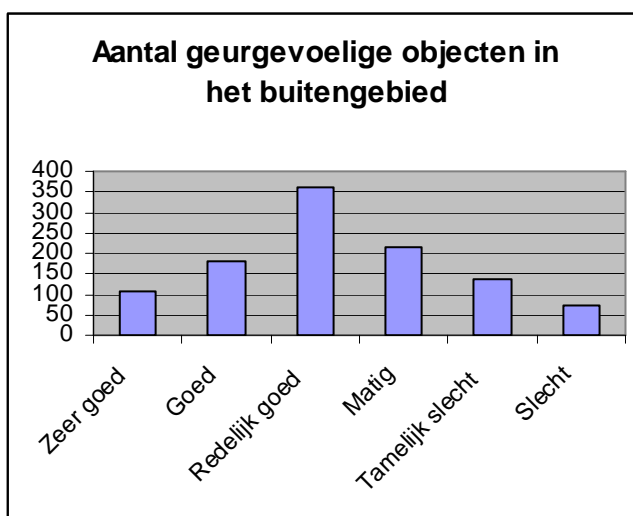
Ten behoeve van de beoordeling van het aanvaardbaar woon- en leefklimaat bij ruimtelijke plannen, dient de gemeenteraad van Venray vast te leggen wanneer haar inziens sprake is van een aanvaardbaar hinderniveau. Hierbij is sprake van een zekere mate van beleidsvrijheid.

In de gebiedsvisie van 2008 worden verschillende beleidsopties voor een eigen gemeentelijke normstelling voor geurhinder van veehouderijen, beschreven. De effecten van deze verschillende opties zijn doorberekend waarbij het verloop van de achtergrondbelasting ten aanzien van geurhinder, is weergegeven. Bij de weergave van de achtergrondbelasting is onderscheid gemaakt tussen het aantal geurgevoelige objecten in de bebouwde kom en in het buitengebied. De resultaten van de gekozen normstelling zijn weergegeven in onderstaande grafieken.

Tabel 5 Aantal geurgevoelig objecten in bebouwde kom en leefklimaat

Tabel 6 Aantal geurgevoelig objecten in buitengebied en leefklimaat

Lange termijn

In de gebiedsvisie van 2008 wordt aangegeven dat voor geurgevoelige objecten binnen de bebouwde kom op lange termijn wordt gestreefd naar een zeer goed tot redelijk goed leefklimaat. Voor geurgevoelige objecten buiten de bebouwde kom wordt gestreefd naar minimaal een redelijk goed leefklimaat. In de gebiedsvisie is geconstateerd dat dit in Venray nog niet overal wordt bereikt. Door verschillende parallel lopende ontwikkelingen wordt echter verwacht dat op lange termijn dit streven zal worden gehaald. Door de inwerkingtreding van het Besluit huisvesting ammoniakemissie veehouderijen bijvoorbeeld, dienen dierenverblijven aan strenge emissie eisen te voldoen. Naar aanleiding van dit Besluit hebben circa 50 bedrijven, in hun bedrijfsontwikkelingsplan, reeds aangegeven hun agrarische activiteiten te zullen beëindigen. Het beëindigen van bedrijfsactiviteiten kan wel tot schaalvergroting elders leiden maar dit vindt op een grotere afstand van de woonkernen plaats zodat de geurbelasting op de kernen afneemt. Ook door middel van gemeentelijk beleid worden ontwikkelingen van schaalvergroting op een grotere afstand van de woonkernen, gestimuleerd.

Korte termijn

Op basis van de gebiedsvisie en de doorberekende achtergrondbelasting², zijn in de geurverordening normen opgenomen waarbij de kans op geurhinder ten opzichte van de bestaande situatie, op korte termijn, niet zal toenemen. Met het vaststellen van de gekozen normering in de verordening is dus impliciet gekozen om de heersende achtergrondbelasting te accepteren.

Venray is één van de gemeenten met het grootste aantal intensieve veehouderijen van Nederland. Er worden circa 3.838.978 kippen en 326.704 varkens gehouden (CBS gegevens 2010). In het **buitengebied** van Venray zijn zo'n 450 veehouderijen gelegen. Veel inwoners zijn werkzaam in de veehouderij of aanverwante bedrijven. Gelet op het grote aantal veehouderijen dat hier van oudsher gelegen is, het belang van de veehouderij voor de economie van de streek en de sterke binding die de inwoners hebben met de intensieve veehouderij, wordt een matig woon- en leefklimaat in het buitengebied acceptabel gevonden. Matig leidt tot een maximaal hinderpercentage van 20 %.

Van oudsher liggen de veehouderijen relatief dicht bij de kerkdorpen. **Ysselsteyn, Merselo, Castenray, Heide, Leunen, Oirlo, Vredepeel en Veulen** zijn aan te merken als typische agrarische kernen, nauw omsloten door de intensieve veehouderij. Veel inwoners zijn werkzaam in de veehouderij of aanverwante bedrijven. De intensieve veehouderij is derhalve één van de grootste economische pijlers van deze kernen. De gemiddelde achtergrondbelasting in deze kernen varieert van redelijk goed tot matig. Hierbij dient opgemerkt te worden dat sprake is van een 'gemiddelde' achtergrondbelasting. Daar waar de gemiddelde achtergrondbelasting voor een bepaalde kern redelijk goed of matig is kan hij op bepaalde plaatsen, in diezelfde kern, lager of hoger zijn. Gelet op de aard en de kenmerken van voornoemde kernen wordt een matig woon- en leefklimaat aanvaardbaar geacht. Matig leidt tot een maximaal hinderpercentage van 20 %. Bijkomstig voordeel van de gekozen classificering is dat op plaatsen in deze kernen waar sprake is van een matig woon- en leefklimaat ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk blijven.

In **Oostrum, Geijsteren, Smakt en Blitterswijck en Wanssum** ligt het zwaartepunt niet op de intensieve veehouderij. In Geijsteren en Blitterswijck ligt het accent op andere economische activiteiten zoals de boom- en rozenteelt en toerisme. Oostrum en Wanssum hebben, naar verhouding, veel industrie en Smakt is vooral bekend als bedevaartsoord.

² De heersende achtergrondbelasting is in de bijlage van de gebiedsvisie op kaart weergegeven in verschillende bandbreedtes die aansluiten bij de RIVM-systematiek (classificatie van zeer goed tot zeer slecht). In de rapportage Ontwikkeling geurbelasting door veehouderijen 2009-2010 is de gemiddelde achtergrondbelasting per kern berekend voor 2007/2008, 2009 en 2010 (zie ook bijlage I, tabel 1).

Zij zijn dus in veel mindere mate aan te merken als agrarische kernen. Ook Venray zelf wordt niet gekenmerkt door agrarische activiteiten. De inwoners van Oostrum, Geijsteren, Smakt, Blitterswijck, Wanssum en Venray hebben dan ook een mindere binding met deze bedrijfstak. De gemiddelde achtergrondbelasting in deze kernen varieert van goed tot redelijk goed. Hierbij dient opgemerkt te worden dat sprake is van een 'gemiddelde' achtergrondbelasting. Daar waar de gemiddelde achtergrond belasting voor een bepaalde kern goed is kan hij op bepaalde plaatsen, in diezelfde kern, lager of hoger zijn. Omdat voornoemde kernen minder verweven zijn met de intensieve veehouderij wordt een redelijk goed woon- en leefklimaat aanvaardbaar geacht. Een redelijk goed woon- en leefklimaat leidt tot maximaal 15 procent gehinderden. Ook hier is het bijkomend voordeel van de gekozen classificatie dat op plaatsen in deze kernen waar sprake is van een redelijk goed woon- en leefklimaat ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk blijven.

De zoekgebieden woningbouw zijn veelal gelegen aan de randen van de kernen en vormen de overgang naar het buitengebied. In de **zoekgebieden woningbouw** varieert de gemiddelde achtergrondbelasting zodanig dat van een redelijk goed tot een matig woon- en leefklimaat kan worden gesproken. Gelet op de ligging van de zoekgebieden in een overgangszone van bebouwde kom naar buitengebied wordt in de zoekgebieden een matig leefklimaat aanvaardbaar geacht. Een matig woon- en leefklimaat vormt geen belemmering voor de beoogde ruimtelijke ontwikkelingen in de zoekgebieden.

In 'vakantiepark de Witte Vennen' en de 'clustering TBS/Pascalis/Dichterbij' is de achtergrondbelasting goed. Ook hierbij dient opgemerkt te worden dat sprake is van een 'gemiddelde' achtergrondbelasting. Op bepaalde plaatsen zal het leefklimaat van de gemiddelde waarde afwijken. Genoemde gebieden zijn niet verweven met de intensieve veehouderij, doch liggen wel in het buitengebied. Derhalve wordt een redelijk goed woon- en leefklimaat acceptabel geacht.

De bedrijfsterreinen binnen de gemeente Venray (m.u.v. Wanssum) hebben een achtergrondbelasting die geclassificeerd kan worden als matig tot redelijk goed. Op bedrijfsterreinen wordt overwegend gewerkt en bijna niet gewoond. Op de industrieterreinen De Blakt en Ysselsteyn zijn zelfs geen woningen toegestaan. Vanwege de bijzondere aard van deze gebieden wordt een matig woon- en leefklimaat acceptabel geacht.

In de navolgende tabel (tabel 7) staat voor de verschillende kerkdorpen en deelgebieden het aanvaardbaar woon- en leefklimaat aangegeven. Met de waardering van het leefklimaat zijn ook de bijbehorende achtergrond- en voorgrondbelasting aangegeven. Bij het beoordelen van ruimtelijke initiatieven en plannen kan, als vertaling van het criterium aanvaardbaar woon- en leefklimaat, de maximale waarde van de voor- en achtergrondbelasting worden gehanteerd zoals opgenomen in tabel 7.

Tabel 7 maximale waarde voor- en achtergrondbelasting waarbij nog sprake is van aanvaardbaar woon- en leefklimaat.

Gebied	Gemiddelde achtergrond belasting (ou_E/m³)	Maximaal [%] geur gehinderden	Leefklimaat	Maximale achtergrond belasting	Maximale voorgrond belasting (ou_E/m³)
Bestaande woongebieden Venray, Oostrum, Smakt, Geysteren, Blitterswijck, Wanssum	7 - 13	15	Redelijk goed	13	6,5

Bestaande woongebieden Ysselsteyn, Veulen Castenray, Oirlo, Leunen, Heide, Vredepeel en Merselo	13-20	20	Matig	20	6,5
Zoekgebied woningbouw Wanssum	13-20	20	Matig	13	7
Overige Zoekgebieden woningbouw en bedrijventerreinen	13-20	20	Matig	20	8
vakantiepark de Witte Vennen' en de 'clustering TBS/Pascalis/Dicht erbij'	7 - 13	15	Redelijk goed	20	8
Buitengebied	13 - 20	20	Matig	20	14

Hardheidsclausule:

Indien, met uitzondering van de geurbelasting, de beoordeling van de overige milieu- en planologische aspecten wel positief uitvalt, kan overwogen worden om gemotiveerd van de waarden in de tabel af te wijken. Daarbij zal niet voorbij worden gegaan aan de belangen van de veehouderij(en) die in de nabijheid van de ruimtelijke plannen gelegen is/zijn. Een nadere motivering en besluitvorming is nodig om van de waarden uit de tabel af te wijken.

4.3 De praktijk tot nog toe

Het toetsen van het aanvaardbaar woon- en leefklimaat voor wat betreft het geuraspect zal naar aanleiding van deze aanvulling op de gebiedsvisie vorige paragraaf niet drastisch veranderen. Op het moment dat duidelijk was dat de jurisprudentie een ommezwaai maakte en de geurcontour niet langer als harde eis gehanteerd werd, heeft de gemeente Venray hierop geanticipeerd door zelf ook de geurcontour niet langer als harde eis te hanteren. Daarmee is vooruitgelopen op het aanvaardbaar woon- en leefklimaat zoals in deze aanvulling is vastgelegd.

In de ruimtelijke onderbouwingen dienen initiatiefnemers inzicht te geven in de plaatselijke voor- en achtergrondbelasting. Voor de achtergrondbelasting kan in de meeste gevallen gebruik worden gemaakt van de kaart van de achtergrondbelasting die jaarlijks in opdracht van het college wordt opgesteld. Daarnaast is van belang om aan te geven of het plan mogelijk een belemmering vormt voor een nabijgelegen veehouderij.

5. Uitwerking

Een beoordeling van het aanvaardbaar woon- en leefklimaat voor geurhinder dient uit de volgende onderdelen te bestaan:

Aanvaardbaar woon- en leefklimaat

- Wat is de voor- en achtergrondbelasting ter plaatse van de geurgevoelige objecten van het ruimtelijk plan³;
- Welk hinderpercentage correspondeert met de voor- en achtergrondbelasting⁴;
- Welke milieukwaliteit correspondeert met het hinderpercentage;
- Hoe luidt het aanvaardbaar woon- en leefklimaat zoals deze door de raad is vastgelegd (zie paragraaf 4.3, tabel 7);
- Voldoet het ruimtelijk plan aan het aanvaardbaar woon- en leefklimaat zoals deze door de raad is vastgelegd (milieuklasse is gelijk of is zelfs hoger dan de milieuklasse zoals aanvaardbaar bevonden);
- Hardheidsclausule: Indien, met uitzondering van de geurbelasting, de beoordeling van de overige milieu- en planologische aspecten wel positief uitvalt, kan overwogen worden om gemotiveerd van de toetswaarde af te wijken. Een nadere motivering en besluitvorming is dan wel nodig.

Belangen veehouder:

Als is vastgesteld dat er sprake is van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat dan rest nog de vraag of er zich veehouderijen in het gebied bevinden die door de nieuwe ruimtelijke plannen in hun belangen worden geschaad. Dit kan als volgt worden bepaald:

- Vastleggen van de geurcontour om de desbetreffende veehouderij(en);
- Vaststellen of bestaande geurgevoelige objecten in de geurcontour aanwezig zijn;
- Zo ja: zijn die dichterbij de veehouderij gelegen dan de in het plan voorziene geurgevoelige objecten: is dit het geval dan zit de veehouderij reeds 'op slot' en beperken de ruimtelijke plannen de veehouderij niet in zijn groeimogelijkheden.
- Zo nee: indien binnen de geurcontour geen bestaande geurgevoelige objecten aanwezig zijn dan is de aanwezigheid van de in het plan voorziene geurgevoelige objecten bepalend voor de vraag of de veehouderij in zijn groeimogelijkheden wordt beperkt.

Als de veehouderijen niet in hun belangen worden geschaad en er sprake is van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat zijn er vanuit het deelaspect geurhinder van veehouderijen geen belemmeringen om mee te werken aan een ruimtelijk plan. Indien, met uitzondering van de geurbelasting, de beoordeling van de overige milieu- en planologische aspecten wel positief uitvalt, kan overwogen worden om gemotiveerd van de waarden uit tabel 7 af te wijken. Een nadere motivering is dan wel nodig (zie de hardheidsclausule op pagina 16).

³ Zowel de voorgrondbelasting als de achtergrondbelasting kunnen worden berekend met het rekenmodel V-Stacks (gebied of vergunning).

⁴ Het hoogste geurhinderpercentage is maatgevend

BIJLAGE I

Tabel 1 Ontwikkeling gemiddelde geurbelasting per kern en buitengebied (Rapportage Ontwikkeling geurbelasting door veehouderijen periode 2009-2010, Arcadis januari 2011)

Kern/deelgebied	Aantal geurgevoelige objecten	Gemiddelde achtergrond belasting jan 2008	Gemiddelde achtergrond belasting april 2009	Gemiddelde Achtergrond belasting dec. 2010
Veulen	77	8,6	10,3	10,4
Castenray	173	11,1	10,3	10,5
Heide	80	10,7	12,9	12,7
Ysselsteyn	548	15,3	18,0	17,3
Leunen	525	9,8	11,7	10,9
Merselo	258	14,0	14,2	11,8
Oirlo	266	12,2	12,5	12,8
Oostrum	594	3,5	3,9	3,7
Smakt	51	7,8	8,7	8,4
Venray	9218	3,4	3,7	3,4
Vredepeel	31	7,5	8,9	9,1
Blitterswijck	318	3,8	1,6	1,6
Geysteren	141	0,9	1,0	0,9
Buitengebied	1291	11,1	12,2	11,9

Tabel 2 Achtergrondbelasting per klasse voor een aantal kernen en buitengebied (Rapportage Ontwikkeling geurbelasting door veehouderijen periode 2009-2010, Arcadis januari 2011)

Kern/deelgebied	Classificatie achtergrondbelasting	Aantal objecten jan 2008	Aantal objecten april 2009	Aantal objecten dec. 2010
Castenray	redelijk goed	140	166	166
Castenray	matig	33	7	7
Heide	redelijk goed	74	55	60
Heide	matig	5	24	19
Heide	tamelijk slecht	1	1	1
Ysselsteyn	redelijk goed	121	12	19
Ysselsteyn	matig	400	426	453
Ysselsteyn	tamelijk slecht	24	102	72
Ysselsteyn	slecht	3	8	4
Leunen	redelijk goed	517	458	494
Leunen	matig	7	66	30
Leunen	tamelijk slecht	1	1	1
Merselo	redelijk goed	143	147	195
Merselo	matig	101	91	54
Merselo	tamelijk slecht	12	15	9
Merselo	slecht	2	3	0
Merselo	zeer slecht	0	2	0
Oirlo	redelijk goed	221	221	207
Oirlo	matig	29	29	41
Oirlo	tamelijk slecht	7	7	9
Oirlo	slecht	6	6	6
Oirlo	zeer slecht	3	3	3

BIJLAGE II

Tabel 3 Relatie tussen de achtergrondbelasting en de geurhinder

Achtergrondbelasting uitgedrukt in ou_E/m^3 als 98 percentiel	Geurhinder Concentratiegebied
1	2%
1,5	3%
2	4%
3	5%
4	6%
5	7%
6	8%
7	10%
8	10%
9	11%
10	12%
12	14%
14	16%
16	17%
18	19%
20	20%
22	21%
24	22%
26	24%
28	25%
30	26%
32	27%
34	28%
35	28%
36	29%
38	30%
40	31%
42	32%
44	32%
46	33%
48	34%
50	35%
55	37%
60	38%
65	40%
70	41%
75	43%
80	44%
85	45%
90	46%

Tabel 4. Relatie tussen de voorgrondbelasting en de geurhinder

Voorgrondbelasting uitgedrukt in ou_E/m^3 als 98 percentiel	Geurhinder <i>Concentratiegebied</i>
1	4%
1,5	5%
2	6%
3	8%
4	11%
5	12%
6	14%
7	16%
8	17%
9	19%
10	20%
12	23%
14	25%
16	27%
18	29%
20	31%
22	32%
24	34%
26	36%
28	37%
30	38%
32	40%
34	41%
35	41%
36	42%
38	43%
40	44%